



Centraal Planbureau
Planbureau voor de Leefomgeving

Effecten op
economie
en milieu

Hoofdstuk 3
Analyse programma
VVD



Keuzes in Kaart
2013-2017

*Een analyse van tien
verkiezingsprogramma's*

3 VVD

3.1 Overheidsbegroting

Het beleidspakket van de VVD verbetert het **EMU-saldo** in 2017 met 16 mld euro ten opzichte van het basispad. Dit is de ex-ante verbetering, dat wil zeggen ongerekend de macro-economische doorwerking. Deze verbetering van het begrotingssaldo komt uitsluitend door lagere uitgaven en wordt beperkt door een netto lastenverlichting. De VVD start in 2013 met tekortreducerende maatregelen ten opzichte van het basispad.

In 2017 buigt de VVD per saldo 22¼ mld euro om op de **overheidsuitgaven** ten opzichte van het basispad. Netto wordt het meest omgebogen bij zorg en sociale zekerheid. De netto intensiveringen betreffen met name bereikbaarheid en veiligheid. De overheidsuitgaven dalen na verwerking van het beleidspakket met ¾% per jaar.

Op de **arbeidsvoorwaarden collectieve sector** wordt voor 1 mld euro omgebogen in 2017 ten opzichte van het basispad door een extra nullijn voor ambtenaren in 2014.

De VVD buigt 1¾ mld euro om op **openbaar bestuur**, waarvan ½ mld euro op het ambtenarenapparaat van het Rijk (exclusief veiligheid en defensie en inclusief overig openbaar bestuur, zoals UWV) en 1¼ mld euro op lokaal bestuur, wat tot vermindering van het ambtenarenapparaat van de lokale overheid zal leiden. Dit is de maximale bezuiniging die door het CPB voor de komende kabinetsperiode voor mogelijk wordt gehouden op openbaar bestuur (inclusief ombuigingen op het ambtenarenapparaat in andere functies 2 mld euro in 2017 en 2½ mld euro structureel). Het CPB tekent aan dat deze besparingen alleen onder strikte voorwaarden ten aanzien van politieke en ambtelijke sturing haalbaar zijn en zullen leiden tot minder dienstverlening.

De VVD wil per saldo ¼ mld euro meer uitgeven aan **veiligheid**. Er worden extra agenten aangetrokken (½ mld euro). Daartegenover staan besparingen op de apparaatskosten (¼ mld euro). De **defensie-uitgaven** blijven ten opzichte van het basispad onveranderd. Op het terrein van **bereikbaarheid** komt de partij tot een netto intensivering van ¼ mld euro, vooral door te investeren in het wegennet (¼ mld euro).

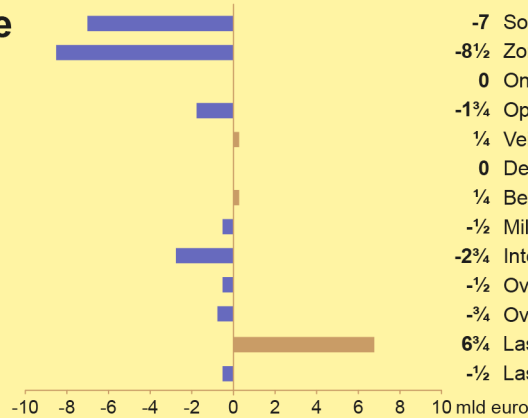
De VVD wil in 2017 ten opzichte van het basispad ½ mld euro op **milieu** besparen. Tegenover ombuigingen op **onderwijs** van 1 mld euro staan iets grotere intensiveringen, waardoor de uitgaven per saldo met ¼ mld euro toenemen. De grootste intensivering betreft de extra scholing van leraren. De grootste ombuiging vloeit voort uit een hogere eigen bijdrage voor schoolboeken (¼ mld euro).

In de **zorg** buigt de VVD per saldo 8½ mld euro om ten opzichte van het basispad. Zie paragraaf 3.8.



Budgettaire effecten in 2017

- is positief effect op EMU-saldo



- 7 Sociale zekerheid
- 8½ Zorg
- 0 Onderwijs
- 1¼ Openbaar bestuur
- ¼ Veiligheid
- 0 Defensie
- ¼ Bereikbaarheid
- ½ Milieu
- 2¼ Internationale samenwerking
- ½ Overdrachten aan bedrijven
- ¾ Overige uitgaven
- 6¾ Lasten huishoudens
- ½ Lasten bedrijven



Financieel

Verbetering houdbaarheid
(2017, % bbp)



3,2

Verbetering EMU-saldo
(2017, % bbp)



1,4

Koopkracht huishoudens
(gecumuleerd, 2017, %)



-1¼

Saldo lopende rekening
(2017, % bbp)



1,1



Werk

Structurele werkgelegenheid
(2040, %-punt)



3¾

Werkloosheid
(2017, % van de beroepsbevolking)



0,8



Energie en klimaat

Reductie broeikasgassen
(2020, Mton CO₂)



14

Aandeel hernieuwbare energie
(2020, %-punt)



5



Onderwijs en innovatie

Bbp-effect onderwijs
(structureel, %)



2,9

Innovatie
(verwacht effect)
Categorieën: - 0 + ?

?



Natuur

Biodiversiteit
(2020, %-punt)



-10 à -5



Verkeer

Files op snelwegen
(2020, %)



10

Autogebruik
(2020, %)



2

OV-gebruik
(2020, %)



-2



Zorg

Eigen betaling per verzekerde
(2013, euro)



70

Meer (+) of minder (-) markt-
werking in de curatieve zorg

Categorieën: -- 0 ++

+/-



Wonen

Woningmarkt - welvaartswinst
(structureel, % bbp)



-0,2

Prijsverandering koopwoningen
(2017, %)



2

Verandering netto huur
(2017, %)



1

De VVD buigt per saldo 7 mld euro om in de **sociale zekerheid**. De grootste ombuiging komt door een snellere verhoging van de AOW-leeftijd. De partij wil dat deze in 2017 naar 66 jaar gaat en in 2019 naar 67 jaar. In het basispad is dat 65,5 jaar in 2017 en 66 jaar in 2019. Daarnaast wordt omgebogen door een hervorming van de WW (1 mld euro).

Aan **overdrachten aan bedrijven** wordt in 2017 per saldo ½ mld euro minder besteed. Met name door een algemene taakstelling op subsidies (½ mld euro). De VVD buigt 2¾ mld euro om op **internationale samenwerking** door het budget voor ontwikkelingssamenwerking te korten. Op de **overige uitgaven** buigt de VVD netto ¾ mld euro om. De grootste bezuiniging betreft die op de publieke omroep (¼ mld euro).

Tabel 3.1 Uitgavenontwikkeling van beleidspakket VVD t.o.v. basispad, 2013-2017

	Basispad	Netto intensiveringen	Basispad inclusief beleidspakket	Basispad	Basispad inclusief beleidspakket
	mld euro			% per jaar	
Arbeidsvoorwaarden		-1			
Openbaar bestuur	-3¼	-1¾	-5	-1	-1½
Veiligheid	-½	¼	-¼	-¾	-¼
Defensie	-¼	0	-½	-1	-1¼
Bereikbaarheid	-1	¼	-¾	-2	-1½
Milieu		-½			
Onderwijs	¾	¼	1	½	¾
Zorg	11	-8½	2½	3¾	¾
Sociale zekerheid	5	-7	-2	1¼	-½
Overdrachten aan bedrijven	-1½	-½	-2	-3¼	-4½
Internationale samenwerking	1¼	-2¾	-1½	1¾	-2¼
Overig		-¾			
Totaal EMU-relevante uitgaven	11½	-22¾	-10¾	¾	-¾

Tabel 3.2 Werkgelegenheidseffecten beleidspakket VVD t.o.v. basispad, 2013-2017

	Uitgangs- positie	Basispad	Effect beleids- pakket	Basispad inclusief beleids- pakket	Basispad	Basispad inclusief beleids- pakket
	2012	2013-2017	2013-2017	2013-2017	2013-2017	2013-2017
	duizenden arbeidsjaren				% per jaar	
Sector overheid	1048	-42	-35	-77	-¾	-1½
Zorg	967	142	- 75	67	2¾	1½
Overheid en zorg	2015	101	-110	-9	1	0

Het beleidspakket van de VVD vermindert de **werkgelegenheid** in de sector overheid in 2017 met 35.000 arbeidsjaren ten opzichte van het basispad. De daling van de werkgelegenheid in de sector overheid komt uit op 1½% per jaar, tegen ¾% per jaar in het basispad. In de zorg daalt de werkgelegenheid met 75.000 arbeidsjaren ten opzichte van het basispad. De werkgelegenheid in de zorg stijgt daarmee met 1½% per jaar, tegen 2¾% per jaar in het basispad.

De VVD verlicht de **collectieve lasten** in 2017 per saldo met $6\frac{1}{4}$ mld euro ten opzichte van het basispad. Gezinnen profiteren hiervan.

De **belastingen op milieu** worden iets verlicht ($\frac{1}{4}$ mld euro). De **lasten op inkomen en arbeid** worden netto met $5\frac{1}{2}$ mld euro teruggebracht, met name door de arbeidskorting te verhogen.

De **lasten op vermogen en winst** blijven per saldo onveranderd. Tegenover de hogere verhuurdersheffing ($\frac{3}{4}$ mld euro) staat met name de lastenverlichting door de verhoging van de box-3-vrijstelling ($\frac{1}{2}$ mld euro).

De VVD verlaagt per saldo de **overige belastingen** met $\frac{1}{2}$ mld euro, met name door starters vrij te stellen van de overdrachtsbelasting ($\frac{1}{4}$ mld euro).

Tabel 3.3 Belasting- en sociale premiemaatregelen van beleidspakket VVD, 2013-2017

	Basispad	Netto lastenverzwaring	Basispad inclusief beleidspakket
	mld euro		
Milieu	$1\frac{1}{2}$	$-\frac{1}{4}$	1
Inkomen en arbeid	$8\frac{3}{4}$	$-5\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$
Vermogen en winst	$1\frac{1}{2}$	0	$1\frac{1}{2}$
Overig	$3\frac{1}{2}$	$-\frac{1}{2}$	3
Totaal EMU-relevante lasten	$14\frac{1}{2}$	$-6\frac{1}{4}$	$8\frac{3}{4}$
w.v. gezinnen	$8\frac{3}{4}$	$-6\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$
bedrijven	$5\frac{3}{4}$	$\frac{1}{2}$	6
buitenland	0	0	0

3.2 Macro-economische effecten

Het pakket van de VVD vermindert de EMU-relevante uitgaven met $22\frac{1}{4}$ mld euro in 2017. Ruwweg de helft daarvan betreft overheidsbestedingen, deze groeien met 1,1%-punt per jaar minder dan in het basispad. Het overige deel betreft lagere inkomensoverdrachten. De consumptie van huishoudens komt iets lager uit dan in het basispad. Tegenover lagere reële lonen staan lastenverlichtingen van in totaal $6\frac{1}{4}$ mld euro in 2017. Dit is vrijwel volledig het gevolg van lagere loon- en inkomstenbelasting. De uitvoer neemt toe vanwege de lagere lonen. De gemiddelde groei van het bbp is per saldo gelijk aan die in het basispad.

Het arbeidsaanbod neemt door het pakket in 2017 met 60.000 personen toe. De werkgelegenheid in de zorg en bij de overheid nemen af met 110.000 arbeidsjaren. In eerste instantie loopt daardoor de werkloosheid op. Dit heeft een neerwaarts effect op de lonen. Dit wordt versterkt door de ruim 3%-punt lagere replacement rate (verhouding tussen beschikbaar inkomen van uitkeringsgerechtigden en werkenden). Tweederde hiervan komt door de verhoging van de arbeidskorting. Werkenden houden daardoor meer netto loon over, terwijl de loongerelateerde uitkeringen netto gelijk blijven. Het overige wordt voornamelijk veroorzaakt door andere fiscale maatregelen die werkenden bevoordelen boven uitkeringsgerechtigden.

In totaal is de jaarlijkse loonstijging gemiddeld 1,6%-punt minder dan in het basispad. Door de lagere lonen komt de werkgelegenheid in de marktsector hoger uit dan in het basispad. De werkloosheid komt 0,8%-punt hoger uit in 2017. De lagere lonen hebben ook als gevolg dat de arbeidsinkomensquote in de marktsector in 2017 2,5%-punt lager uitkomt dan in het basispad.

Het saldo op de lopende rekening neemt toe met 1,1%-punt bbp. Dit is voor het grootste deel het gevolg van een lager budget voor ontwikkelingssamenwerking. Daarnaast neemt het uitvoersaldo ook toe door de verbeterde concurrentiepositie.

Tabel 3.4 Macro-economische effecten beleidspakket VVD, 2013-2017

	Basis	Effect pakket	Basispad incl. beleidspakket
	% per jaar		
Volume bestedingen en productie			
Bruto binnenlands product	1½	0,0	1½
Consumptie huishoudens	¼	-0,1	¼
Overheidsbestedingen	½	-1,1	-½
Investerings bedrijven	3¼	0,0	3¼
Uitvoer goederen en diensten	4	0,2	4¼
Lonen en prijzen			
Contractloon marktsector	2¼	-1,6	¾
Consumptieprijs	2	-0,5	1½
Reële arbeidskosten marktsector	1¾	-0,7	1
Arbeidsmarkt			
Werkgelegenheid (arbeidsjaren)	¼	-0,1	0
w.v. marktsector	-¼	0,2	0
effect op niveau 2017 in %-punten			
Werkloze beroepsbevolking	5¼	0,8	6
Arbeidsinkomensquote marktsector	80¾	-2,5	78¾
Saldo lopende rekening (%bbp)	9¼	1,1	10¼

3.3 Overheidstekort en overheidsschuld

Vanwege de doorwerking van het pakket op de economie is de verbetering van het EMU-saldo in 2017 minder groot dan de initiële impuls van 16 mld euro of 2,5% bbp. Dit komt doordat veel van de maatregelen in het pakket een negatief inverdieneffect hebben. De vermindering van de werkgelegenheid bij de overheid en de zorg heeft relatief grote negatieve (tijdelijke) inverdieneffecten. De besparingen op inkomensoverdrachten naar het buitenland in het VVD-pakket zorgen echter voor beperkt positieve inverdieneffecten. Inclusief de inverdieneffecten van -1% bbp euro verbetert het EMU-saldo tot -1,1% bbp in 2017.

Het lagere tekort zorgt niet voor een lagere schuldquote. De lagere prijzen zorgen namelijk voor een lager nominaal bbp dan in het basispad. Via het noemereffect heeft dit een opwaarts effect op de EMU-schuld als percentage van het bbp.

Tabel 3.5 Overheidstekort en overheidsschuld beleidspakket VVD, 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017
EMU-saldo (% bbp, basispad)	-2,9	-3,1	-2,7	-2,8	-2,6
Ex-ante effect pakket	0,4	1,2	0,7	1,9	2,5
Inverdieneffecten van het pakket	-0,1	-0,6	-1,0	-1,0	-1,0
EMU-saldo inclusief effect pakket (% bbp)	-2,6	-2,5	-3,0	-1,9	-1,1
EMU-schuld (% bbp, basispad)	72,9	73,5	73,9	74,3	74,1
Effect pakket	-0,1	-0,5	0,8	0,8	0,4
EMU-schuld inclusief effect pakket (% bbp)	72,8	73,0	74,7	75,1	74,5

3.4 Koopkrachteffecten

De volgende maatregelen zijn gunstig voor de koopkracht:

- verhogen kindgebonden budget voor alleenstaande ouders
- verhogen van de kinderopvangtoeslag (middeninkomens)
- terugdraaien van het belasten van de reiskostenvergoeding
- verhogen inkomensgrens ouderenkorting en verhoging ouderenkorting
- verhogen van de IACK en de arbeidskorting
- verhogen van de vermogensvrijstelling in box 3
- verhogen van de algemene heffingskorting
- verhogen van de koopkrachtaanvulling AOW'ers (MKOB)

De volgende maatregelen zijn nadelig voor de koopkracht:

- (extra) nullijn in de collectieve sector in 2013 en 2014
- verlagen van de zorgtoeslag
- koppelen uitkeringen (exclusief AOW) aan inflatie vanaf 2016
- invoeren van een eigen bijdrage voor schoolboeken
- verhogen van de tarieven box 1 (terugdraaien terugsluis als gevolg van btw-verhoging en terugsluis als gevolg van vergroeningspakket)
- gedeeltelijk afschaffen van het vitaliteitspakket
- beperken aftrek specifieke ziektekosten
- afschaffen aftrek levensonderhoud kinderen
- invoeren van een langdurigheidskorting in de bijstand
- verlagen van de kinderbijslag en kindgebonden budget
- verlagen van de bijstand voor alleenstaande ouders
- beperken AO-uitkeringen

Het programma van de VVD heeft een drukkend effect op de reële loonontwikkeling. De contractloonstijging bij zowel de overheid als de zorg daalt, omdat de nullijn nog niet in zijn geheel wordt ingelopen vóór 2017. Voornamelijk als gevolg van de economische verslechtering komt de ontwikkeling van de reële lonen in de marktsector in het VVD-programma 1,1% per jaar lager uit dan in het basispad.

De totale mediane koopkracht van alle huishoudens verslechtert met ¼% ten opzichte van het basispad, als gevolg van het VVD-programma. Alle huishoudens ondervinden een koopkrachtnadeel door het verhogen van de tarieven in box 1. Hier staat tegenover dat de algemene heffingskorting wordt verhoogd, waar alle huishoudens een koopkrachtvoordeel van hebben. De beperking van de zorgtoeslag heeft een nadelig effect op de mediane koopkracht van alle huishoudtypen. Het beperken van de kindregelingen heeft koopkrachteffecten die verschillend uitpakken voor huishoudens met kinderen. Dit is onder meer afhankelijk van het inkomen, de leeftijd van kinderen en het aantal kinderen.

De VVD stelt een extra nullijn in voor de collectieve sector in 2014 en voert ook een nullijn in voor de zorgsector in 2013. Dit drukt de mediane koopkracht van werknemers. Hier tegenover staat dat de VVD het belasten van de reiskostenvergoeding terugdraait. Ook de verhoging van de maximale arbeidskorting en het afschaffen van de afbouw van de arbeidskorting voor hogere inkomens is gunstig voor de koopkracht van werknemers. Werknemers met kinderen ontvangen bovendien extra geld in de vorm van de inkomensafhankelijke combinatiekorting en de kinderopvangtoeslag. Deze maatregelen zorgen ervoor dat de reële loondaling ongedaan wordt gemaakt, zodat de totale groep werknemers er per saldo niet op achteruit gaat ten opzichte van het basispad.

De mediane koopkrachtontwikkeling voor uitkeringsgerechtigden is negatief (-1½% ten opzichte van het basispad). De uitkeringen worden gekoppeld aan de inflatie vanaf 2016 en er wordt een langdurigheidskorting ingevoerd in de bijstand. Daarnaast worden de AO-uitkeringen beperkt tot 70% van het laatstverdiende loon/ wettelijk minimumloon.

Voor gepensioneerden is de koopkrachtontwikkeling gunstiger in vergelijking met uitkeringsgerechtigden. Reden hiervoor is dat de AOW ontzien wordt bij de koppeling aan de inflatie. Daarnaast geldt dat gepensioneerden een koopkrachtvoordeel hebben van de verhoging van de MKOB, de verhoging van de inkomensgrens van de ouderenkorting en de hoogte van de ouderenkorting.

De doorwerking van de zorgmaatregelen op de eigen betalingen en de eigen bijdragen in de Zvw is meegenomen in de koopkracht.

Enkele maatregelen zijn niet in de statische koopkrachtcijfers verwerkt, omdat ze niet passen binnen het begrip statische koopkracht. Dit betreft onder meer de snellere verhoging van de AOW-leeftijd en het beperken van het Witteveenkader. Er zijn ook maatregelen die niet zijn meegenomen omdat niet bekend is welke huishoudens in welke mate daarvan profiteren, of omdat de betreffende groep niet is opgenomen in de koopkrachttabel. Dit betreft onder meer het schrappen van de overdrachtsbelasting voor starters met een gunstig

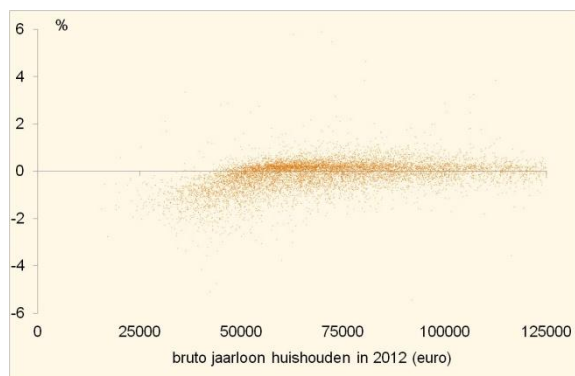
effect op de koopkracht. Het afschaffen van de kinderopvangtoeslag voor niet-werkende ouders, de beperking van de AOW-uitkeringen voor samenwonenden, de modernisering van de Ziektewet, de aanspraak op huishoudelijke hulp uit de WMO, en het afschaffen van de IOAW en IOAZ hebben een ongunstig effect op de koopkracht.

Tabel 3.6 Ex post koopkracht beleidspakket VVD, gemiddeld over 2013-2017

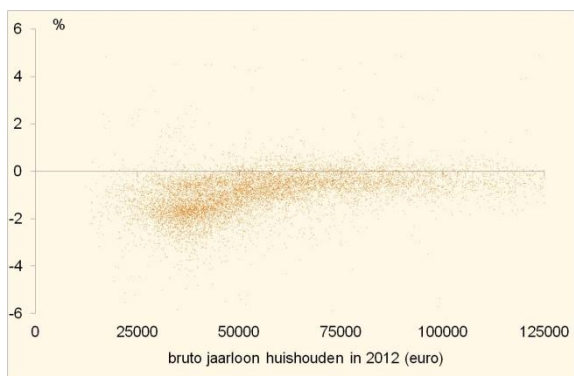
	Tweeverdiener (c)		Alleenstaande (ouder)		Alleenverdiener		Alle huishoudtypen	
Bruto huishoudinkomen (b)	Effect VVD	Basis incl. VVD	Effect VVD	Basis incl. VVD	Effect VVD	Basis incl. VVD	Effect VVD	Basis incl. VVD
mediaan koopkrachtmutatie in % (a)								
Werknemers								
< 175% WML	-½	-1¼	¼	0	-½	-1½	} 0	} 0
175-350% WML	0	-¼	-¼	0	-½	-1		
350-500% WML	0	0	} -¼	} 0	} -¼	} -½		
> 500% WML	0	0						
Uitkeringsgerechtigden								
<= 120% WML	} -1½	} -2¼	-1¼	-1½	-1½	-2¼	} -1½	} -1¾
> 120% WML			-1¼	-1¾	-1½	-1¾		
Gepensioneerden								
<= 120% AOW	-1¼	-1	-½	-¼	} -½	} -1½	} -½	} -1
> 120% AOW	-¾	-1½	-¼	-1¼				
Alle inkomensbronnen	-¼	-¼	-¼	0	-½	-1	-¼	-¼
(a) Statistische koopkrachtmutatie exclusief incidentele inkomensmutaties.								
(b) Bruto inkomen uit arbeid, bruto minimumloon (WML) en bruto 100% AOW-uitkering zijn in 2012 ongeveer 18.800 euro.								
(c) De indeling van tweeverdieners naar inkomensbron is op basis van de meest verdienende partner.								

Figuur 3.1 Spreiding koopkracht beleidspakket VVD (inclusief basispad) over 2013-2017²¹

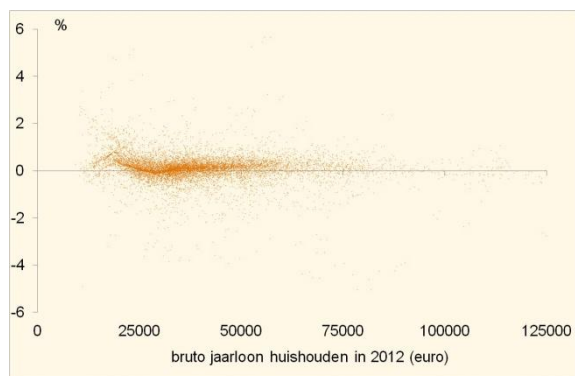
Werkende tweeverdieners



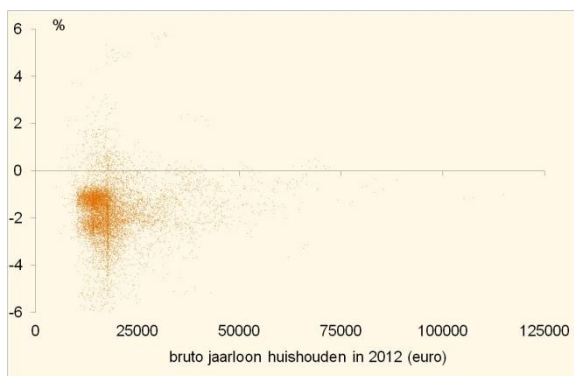
Werkende alleenverdieners



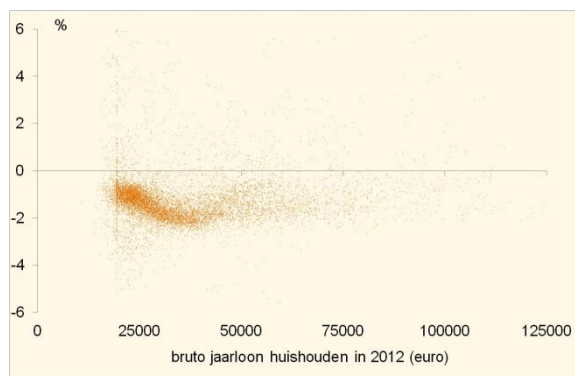
Werkende alleenstaanden



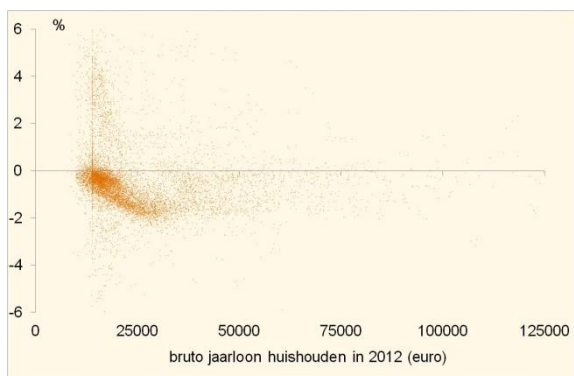
Uitkeringsgerechtigde alleenstaanden



Gepensioneerde tweeverdieners



Gepensioneerde alleenstaanden



²¹ Koopkracht naar huishoudtype en huishoudinkomen, mutaties in % per jaar, 2013-2017.

3.5 Structurele werkgelegenheidseffecten

Tabel 3.7 Structurele effecten arbeidsmarkt

	VVD
Werkgelegenheid (a)	3 ¾
w.v. fiscaal	2 ¼
sociale zekerheid	½
AOW-leeftijd	1
Participatie (b)	¾
Werkloosheid	-2
Productiviteit (c)	0,1

(a) Procentuele toename werkgelegenheid in arbeidsjaren.
(b) Als percentage van de potentiële beroepsbevolking.
(c) Procentuele toename productiviteit

De VVD beperkt de ontslagbescherming. De maximale duur van de WW-uitkering wordt verlaagd en de AOW-leeftijd wordt verhoogd. Daarnaast stimuleren fiscale maatregelen, waaronder lagere tarieven voor de inkomstenbelasting en een forse verhoging van de arbeidskorting, de werkgelegenheid. De werkgelegenheid in arbeidsjaren neemt toe met 3¾% doordat de werkloosheid met 2%-punt daalt en de participatiegraad toeneemt met ¾% van de potentiële beroepsbevolking.

De ontslagbescherming wordt beperkt door een verkorting van de opzegtermijn voor korte (vaste) dienstverbanden van twee maanden naar één maand. Dit leidt tot een geringe verdere verlaging van het niveau van de ontslagbescherming voor vaste contracten volgens de OESO-indicator. Hierdoor komt op de lange termijn het niveau van de productiviteit 0,1% hoger uit. De maximale duur van de WW-uitkering wordt verlaagd naar twaalf maanden met een recht op een vervolguutkering van maximaal zes maanden. De opbouw van de WW-rechten wordt verlaagd naar een halve maand per gewerkt jaar. Daar staat tegenover dat de WW-uitkering de eerste drie maanden wordt verhoogd. De maatregelen betreffende de WW leiden tot een toename van de werkgelegenheid met ½% en een daling van de werkloosheid met ½%-punt.

De partij stelt een participatiewet voor met een afschaffing van de WSW voor nieuwe instroom. Het stelsel voor de onderkant van de arbeidsmarkt wordt omgevormd naar een stelsel met loondispensatie: de werkgever betaalt minder loon aan een werknemer die door een beperking minder productief is en de werknemer krijgt een aanvullende uitkering. Het effect op het arbeidsaanbod en op de werkgelegenheid is negatief omdat een deel van de betrokken werknemers zich zal terugtrekken van de arbeidsmarkt. De Wajong wordt beperkt tot volledig en duurzaam arbeidsongeschikte jongeren. Ook worden diverse uitkeringen verlaagd. De maatregelen op het gebied van sociale zekerheid (exclusief WW) leiden tot een daling van de werkgelegenheid met ¼%.

De AOW-leeftijd gaat omhoog naar 69 jaar en 9 maanden in 2040, ruim één jaar meer dan afgesproken in het Begrotingsakkoord. De verdere verhoging zorgt ervoor dat werknemers

langer doorwerken. Dit leidt tot een stijging van de werkgelegenheid met 1%. Het effect op de werkloosheid is gering.

Enkele fiscale maatregelen verlagen de belastingdruk en leiden tot een hogere werkgelegenheid. Zo wordt de arbeidskorting fors verhoogd en worden de tarieven van de inkomstenbelasting verlaagd. Werkzame personen met kinderen ontvangen bovendien een hogere inkomensafhankelijke combinatiekorting en meer kinderopvangtoeslag. Minder mensen ontvangen zorgtoeslag en de maximale toeslag is lager. Deze maatregelen hebben ook een positief effect op de werkgelegenheid. Hetzelfde geldt voor het terugdraaien van de afschaffing van de onbelaste kilometervergoeding. Diverse maatregelen maken werken meer lonend. De verlaging van de uitkeringen, de lagere tarieven van de inkomstenbelasting en de verhoging van de arbeidskorting maken voor uitkeringsgerechtigden het accepteren van een baan financieel aantrekkelijker. Dat leidt tot meer werkgelegenheid. Samen leiden de fiscale maatregelen structureel tot een toename van de werkgelegenheid met 2¼% en een daling van de werkloosheid met 1½%-punt. De sterke daling van de werkloosheid is vooral het gevolg van de verlaging van de uitkeringen en de verhoging van de arbeidskorting.

Op lange termijn daalt de werkloosheid met 2%-punt. Naast de maatregelen op fiscaal gebied, die de werkloosheid met 1½%-punt verlagen, zorgen ook de WW-maatregelen voor een verlaging met ½%-punt.

3.6 Houdbaarheid overheidsfinanciën

De VVD verbetert de houdbaarheid met 3,2% bbp. De ex-ante verbetering van het EMU-saldo in 2017 levert hieraan de belangrijkste bijdrage, maar om een aantal redenen is de verbetering van de houdbaarheid groter. Als eerste zorgt de toename van de werkgelegenheid voor een inverdieneffect, waardoor de houdbaarheid met 1,1% bbp verbetert. Vervolgens is de opbrengst van de ombuigingen in de zorg op lange termijn groter dan in 2017. Daartegenover staat dat de structurele opbrengst van een aantal andere maatregelen per saldo afneemt. Dit komt vooral doordat de opbrengst van de woningmarktmaatregelen - grotendeels uit het Begrotingsakkoord 2013 - wordt ingezet voor een geleidelijke verhoging van de arbeidskorting. Ook de nullijn voor de collectieve sector heeft geen structurele opbrengst. Voor de ombuigingen in de sociale zekerheid, zoals de invoering van de participatiewet, neemt de budgettaire opbrengst geleidelijk toe.

De VVD zet in op een versnelde en sterkere verhoging van de AOW-leeftijd. Voor houdbaarheid is vooral van belang dat ingezet wordt op een extra verhoging van de AOW-leeftijd naar 69 jaar in 2024 en 69 jaar en 9 maanden in 2040. Daarnaast worden alle uitkeringen voor samenwonenden beperkt tot 50% van de uitkering van alleenstaanden en wordt de fiscale aftrekbaarheid van aanvullende pensioenen beperkt door middel van een 0,05% lager opbouwpercentage. Per saldo verbetert de houdbaarheid door de AOW- en pensioenmaatregelen met 0,5% bbp, waarvan een groot deel wordt aangewend voor een verhoging van de arbeidskorting.

De maatregelen in de zorg leiden in 2017 tot een bezuiniging van 1,2% bbp. Binnen de langdurige zorg gaat om maatregelen als het afschaffen van de aanspraak op huishoudelijke hulp, het beperken van vergoedingen voor dagbesteding en begeleiding in de langdurige zorg en het overhevelen van de AWBZ naar de WMO met halvering van het budget. Voor de curatieve zorg wordt het stelsel van gereguleerde marktwerking uitgewerkt en de groei van ziekenhuiszorg en GGZ beperkt tot 2% per jaar. In zowel de curatieve als langdurige zorg wordt de eigen bijdrage verhoogd. De structurele opbrengst van deze maatregelen is groter dan in 2017, omdat er in 2040 meer ouderen zijn die een beroep zullen doen op collectief gefinancierde zorg. Dit vergrijzingseffect is vooral belangrijk in de langdurige zorg, die bij de VVD goed is voor ongeveer tweederde van het ombuigingsbedrag in de zorg.

Door het VVD-programma slaat het houdbaarheidstekort om in een overschot van 2,1% bbp. Dit betekent dat geld gereserveerd wordt om in de toekomst negatieve schokken op te kunnen vangen, of voor toekomstige intensiveringen of lastenverlichting.

Tabel 3.8 Houdbaarheid, effect van beleidspakket VVD

	% bbp	Mld euro
Houdbaarheid basispad	-1,1	-7
Verbetering	3,2	21
Stand incl. verbetering	2,1	14
Verbetering houdbaarheid, binnen de kabinetsperiode en structurele effecten		
Ex-ante EMU-saldo 2017	2,5	16
Effecten na 2017	0,7	5
Verbetering houdbaarheid, selectie van beleidsdossiers		
AOW en pensioenen	0,5	3
Woningmarkt	0,0	0
Zorg	1,9	13

3.7 Energie en klimaat

De VVD intensificeert het beleid ten aanzien van hernieuwbare energie. Hierdoor neemt het aandeel hernieuwbare energie toe, zodat de EU-verplichting voor het aandeel hernieuwbare energie (14% in 2020) wordt gerealiseerd.

De emissie van broeikasgassen neemt af met 14 Mton, waarvan 1 Mton in de niet-ETS-sectoren. De emissiereductie in de ETS-sectoren heeft geen effect op de realisatie van de EU-brede taakstelling voor de ETS sectoren. Voor de ETS sectoren geldt namelijk een plafond voor alle bedrijven in de EU gezamenlijk. Minder emissie in Nederland geeft bedrijven in andere EU-landen daardoor meer emissieruimte. Een individuele lidstaat kan het EU-brede emissieplafond voor de ETS niet veranderen.

Tabel 3.9 Hernieuwbare energie en broeikasgassen, effecten van beleidspakket VVD t.o.v. het basispad

	Toename hernieuwbare energie	Reductie van broeikasgassen		
		Totaal	Niet-ETS sector	ETS-sector
	aandeel in eindgebruik in %-punten	in Mton CO ₂ -equivalentie		
Nederland totaal	5	14	1	13
w.v. hernieuwbare energie		14	1	13
energiesector		0	0	0
gebouwde omgeving		0	0	0
verkeer		-1	-1	0
industrie		0	0	0
landbouw		0	0	0
overig		0	0	0

Door afronding kunnen optellingen van subtotalen 1 Mton afwijken van het totaal.

In het basispad bedraagt het aandeel hernieuwbare energie 9% in 2020.

De emissie in de niet-ETS-sector is de emissie die niet onder het Europese emissiehandelssysteem valt: vooral gebouwde omgeving, landbouw en verkeer. In het basispad is de emissie van broeikasgassen in de niet-ETS-sector in 2020 geraamd op 99 (92-108) Mton CO₂-eq. De Europese taakstelling voor de Nederlandse niet-ETS-sector is nog niet vastgesteld, maar zal waarschijnlijk uitkomen op 105 Mton CO₂-eq.

De emissies in de ETS-sector vallen onder het Europese emissiehandelssysteem. Dit betreft vooral de industrie en de energiesector.

De vermindering van broeikasgasemissies wordt vrijwel geheel verklaard door de toename van het aandeel hernieuwbare energie, waardoor minder inzet van fossiele energie nodig is. De maatregelen die hier vooral aan bijdragen zijn:

- Het invoeren van een leveranciersverplichting om vanaf 2020 14% van het eindgebruik afkomstig te laten zijn uit hernieuwbare energiebronnen. Deze verplichting komt in de plaats van de SDE+-regeling. Verondersteld is dat het aandeel hernieuwbare energie onder andere wordt gerealiseerd door het verplicht meestoken van biomassa (oplopend tot 20% in 2020) in kolencentrales.
- Het vaststellen van de structuurvisie van wind op land. Verondersteld is dat hierdoor het opgestelde vermogen wind op land toeneemt van 4000 MW naar 6000 MW.

Bij de sector verkeer nemen de emissies toe door de maatregelen die zijn beschreven bij het thema bereikbaarheid. Vooral het onbelast maken van woon-werkverkeer is hierbij van belang.

De VVD reduceert broeikasgassen en verhoogt het percentage hernieuwbare energie door de uitgaven voor energie en klimaat met 0,8 mld euro in 2020 te verhogen. Tegelijkertijd verlaagt de VVD de belastingen op energie en klimaat met 0,5 mld euro, waardoor de prikkel om broeikasgassen te reduceren afneemt.

3.8 Zorg

De VVD brengt de intramurale **langdurige zorg** onder in een kernvoorziening. De extramurale AWBZ-zorg wordt grotendeels overgeheveld naar gemeenten en versoerd, net als de thuiszorg. De kernvoorziening blijft beschikbaar voor de zwaardere intramurale patiënten. Voor ouderen gaat het om mensen met een zorgzwaarte van 5 en hoger. De aanspraak wordt niet ontleend aan een recht op zorg, maar op het compensatiebeginsel, waarbij men wel verplicht is compensatie te bieden voor de beperkingen, maar waar de wijze waarop dit gebeurt per individu kan verschillen afhankelijk van de omstandigheden. De uitvoering is daarom niet in handen van zorgverzekeraars maar van een landelijk zelfstandig bestuursorgaan. Daarmee bespaart de VVD ruim 1 mld euro op deze voorziening. De aanspraak op begeleiding wordt overgeheveld van de AWBZ naar gemeenten. Aangenomen dat gemeenten beter maatwerk kunnen leveren, is gerekend met een doelmatigheidswinst van 5%. Echter, de VVD kort het budget met 50% wat betekent dat er minder zorg wordt verleend. Voor persoonlijke verzorging gaat de norm voor gebruikelijke zorg -die niet vergoed wordt- omhoog van 60 minuten naar 150 minuten per week. Dat betekent dat de hoeveelheid verleende persoonlijke verzorging met 20% afneemt. Bij de thuiszorg wordt de aanspraak op huishoudelijke hulp als zodanig geschrapt, met dien verstande dat voor maatwerk voor zware gevallen een voorziening binnen de WMO bestaat. Met deze maatregelen bespaart de VVD 4 mld euro. Met enkele andere maatregelen wordt 0,6 mld euro bespaard. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om het ontschotten van de jeugdzorg door overheveling naar de gemeenten, inperking van de aanspraak op zorg voor mensen met een IQ tussen 70 en 80 en het verplichte hergebruik van scootmobielen en rolstoelen.

De VVD wil de marktwerking in de **curatieve zorg** verder uitwerken langs de lijnen zoals beschreven in het rapport van de TaskForce zorg. Het doel van deze maatregelen is dat zorgverzekeraars hun zorginkoop versterken en dat de zorg doelmatiger wordt. Hierbij worden ook het macrobeheersingsinstrument (MBI) en het specialistenbudget ingezet om de groei in het volume in de ziekenhuiszorg terug te dringen van 2,5% naar 2%. Enkele specifieke maatregelen hierbij zijn dat de VVD wil bezuinigen op de top-referente zorg door deze meer te concentreren en een aantal prijsmaatregelen wil treffen op het gebied van de geneesmiddelen. Daarnaast wordt de duur van de medische opleiding tot specialist geharmoniseerd naar EU-maatstaven. Dit bespaart 1 mld euro in 2017 en structureel 1,4 mld euro.

Met andere maatregelen wordt 0,4 mld euro bespaard. Via een stringenter pakketbeheer bespaart de VVD op de kosten van het basispakket in de curatieve zorg. De VVD treft twee inkomensmaatregelen: een tweejarige nullijn voor cao's in de zorg en een aanpassing van de honoraria van medische specialisten.

De VVD introduceert naast het eigen risico een procentuele **eigen betaling** met 150 euro over 50% van de uitgaven. Bovendien brengt de VVD de huisartsenzorg onder het eigen risico en schaft het de compensatie eigen risico af. Het totale ombuigingseffect hiervan

bedraagt 1,6 mld euro. Daartegenover worden voor 0,2 mld euro de eigen bijdrage in de GGZ en de eigen bijdrage voor verblijfskosten ziekenhuis geschrapt.

De **werkgelegenheid** in de zorg, publiek en privaat, groeit in de periode 2013-2017 met 65.000 arbeidsjaren. Dat is 75.000 minder dan in het basispad.

3.9 Onderwijs

De VVD intensificeert 1,3 mld euro op onderwijs en buigt 1,1 mld euro om. Per saldo komt dit neer op een netto intensivering van 0,2 mld euro.

De extra middelen gaan vooral naar scholing van leraren (0,4 mld euro), voor- en vroegschoolse educatie (0,2 mld euro) en prestatiebeloning in het onderwijs (0,2 mld euro). Daarnaast wordt ingezet op extra taal en rekenen voor achterstandsleerlingen (0,1 mld euro), mentoring van startende docenten (0,1 mld euro) en de aanpak van voortijdig schoolverlaten door middel van intensieve begeleiding (0,1 mld euro). In het hoger onderwijs schaft de VVD de langstudeermaatregel af (0,1 mld euro in 2017 en 0,4 mld euro structureel vanaf 2019) en worden extra middelen beschikbaar gesteld voor een kwaliteitsimpuls door middel van prestatieafspraken (0,1 mld euro in 2017 en 0,6 mld euro structureel vanaf 2021). Op het terrein van wetenschap wordt geïnvesteerd in het versterken van fundamenteel onderzoek (0,1 mld euro).

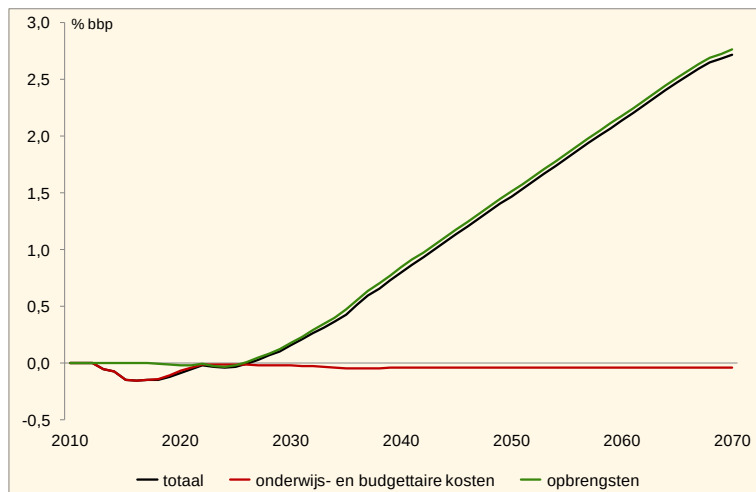
De belangrijkste ombuiging betreft de introductie van het sociaal leenstelsel in het hoger onderwijs, waarbij de basisbeurs en de aanvullende beurs in zowel de bachelor- als de masterfase worden vervangen door een lening. Deze maatregel geldt alleen voor nieuwe gevallen (0,1 mld euro in 2017 en 1 mld euro structureel vanaf 2035). Daarnaast buigt de VVD om door het afschaffen van gratis schoolboeken (0,3 mld euro), het opheffen van de regeling voor impulsgebieden (0,2 mld euro), het invoeren van een leeftijdsgrens van 30 jaar voor bekostiging van het mbo (0,2 mld euro), een korting op het budget voor zorgleerlingen (0,2 mld euro) en een korting in het hoger onderwijs (0,1 mld euro).

In de institutionele sfeer wil de VVD prestatiebekostiging in het primair onderwijs invoeren, waarbij de bekostiging van scholen afhankelijk wordt gemaakt van Cito-scores. De eindtoets basisonderwijs wordt verplicht. Ook wil de VVD toegankelijke informatie verschaffen over de kwaliteit van basisscholen aan ouders van leerlingen met een lage sociaaleconomische achtergrond.

Van het totaal aan maatregelen valt 1,1 mld euro in de categorie kansrijk, geheel bestaande uit intensiveringen. Het welvaartseffect van de introductie van het sociaal leenstelsel in de bachelor- en masterfase van het hoger onderwijs en de algemene korting in het hoger onderwijs is onbekend. Deze maatregelen zorgen voor een financieringsschuif tussen publieke en private middelen en een (beperkte) daling van de deelname aan het hoger onderwijs. Studenten die het instellingscollegegeld betalen, krijgen te maken met een collegegeldverhoging door de korting op de rijksbijdrage.

Figuur 3.2 presenteert het netto lange-termijn bbp-effect van het pakket aan kansrijke maatregelen van de VVD (inclusief de invoering van het sociaal leenstelsel en de korting in het hoger onderwijs).

Figuur 3.2 Effect van onderwijsmaatregelen VVD op bbp



De kostenlijn geeft de budgettaire effecten en de onderwijskosten weer. De opbrengstenlijn betreft zowel de stijging van de arbeidsproductiviteit als het arbeidsaanbodeffect. Het totale (netto) effect is de som van de opbrengstenlijn en de kostenlijn.

Op lange termijn leidt het onderwijspakket van de VVD tot een structurele stijging van het bbp met 2,9% ten opzichte van het basispad. Deze stijging wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de inzet op prestatiebekostiging, prestatiebeloning, scholing van leraren en voor- en vroegschoolse educatie. De eerste twee vereisen relatief weinig middelen waarmee op korte termijn een grote groep bereikt kan worden. De laatste heeft relatief sterke effecten op een kleinere doelgroep. Aangezien deze middelen worden ingezet op jonge leerlingen, duurt het langer voordat de baten van deze maatregel gerealiseerd worden.

3.10 Innovatie

De VVD intensificeert 0,1 mld euro op innovatie. De voorgestelde beleidswijziging is met een quick-scan beoordeeld op het effect op de welvaart. Hoofdstuk 14 geeft een algemene toelichting op de aanpak die gevolgd is bij het evalueren van innovatiemaatregelen.

De VVD verhoogt het budget voor matching ten behoeve van het achtste kaderprogramma van de Europese Unie met 0,1 mld euro. Het effect van deze maatregel op de welvaart is onbekend. Dit budget wordt besteed aan een scala van verschillende activiteiten. Het is niet goed in te schatten of deze maatregel legitiem, effectief of efficiënt is. Ook is het niet duidelijk of het volledige budget benut zal gaan worden.

De beleidsverandering van de VVD heeft een onbekend effect op de welvaart.

3.11 Woningmarkt

Maatregelen

De VVD beperkt de gevolgen voor starters van de afspraak uit het begrotingsakkoord om vanaf 1 januari 2013 de hypotheekrenteaf trek op nieuwe hypotheke te beperken tot leningen die annuïtair in 30 jaar (of sneller) worden afgelost. Dit doet de VVD door voor starters de aflossingstermijn te verlengen tot 35 jaar en hen de eerste 5 jaar de mogelijkheid te bieden het volledige rentebedrag (op basis van aflossingsvrij) af te trekken. Ook schaft de VVD de overdrachtsbelasting voor starters op de woningmarkt met ingang van 2013 af.

De VVD is voorstander van andere eisen ten aanzien van de kredietverlening van hypotheekverstrekkers. Anders dan in het begrotingsakkoord is voorzien, wil de VVD dat het mogelijk blijft om meer dan 100% van de waarde van de woning te lenen (loan-to-value ratio). De VVD wil daarbij loan-to-value ratio's van 104% toestaan. Daarnaast wil de VVD dat het mogelijk wordt voor kredietverstrekkers om bij het bepalen van de maximale verhouding tussen de hypothecaire lening en het inkomen (loan-to-income ratio) leeftijdsdifferentiatie toe te passen en de inkomensperspectieven mee te wegen. De regels voor de maximale loan-to-income ratio zijn opgenomen in een gedragscode die banken onderling hebben afgesproken. Het is daarom onduidelijk hoe de VVD deze maatregel wil afdwingen, zodat de maatregel niet is meegenomen in de woningmarktanalyse.

Daarnaast wil de VVD dat het vrijgestelde bedrag dat mag worden geschonken ten behoeve van de financiering of aankoop van een huis, wordt verruimd naar 100.000 euro en dat de voorwaarden ten aanzien van familiebanden voor zo'n schenking komen te vervallen.

Op de markt voor huurwoningen houdt de VVD grotendeels vast aan de maatregelen van het Kabinet Rutte en het begrotingsakkoord. De VVD staat echter toe dat voor zittende huurders met een bruto inkomen tussen de inkomensgrens voor de huurtoeslag en 43.000 euro de huren jaarlijks met 3% boven inflatie mogen stijgen. Verder verhoogt de VVD de heffing voor verhuurders vanaf 2014 met 0,8 mld euro.

De maatregelen van de VVD op de huurmarkt leiden ertoe dat per saldo de rantsoenering van huurwoningen toeneemt ten opzichte van het basispad. De VVD verhoogt de verhuurdersheffing met 0,8 mld euro, terwijl de extra toegestane huurstijging structureel zeer beperkt is. Per saldo dalen de inkomsten van verhuurders, waardoor de nieuwbouw van huurwoningen zal afnemen en het aanbod geleidelijk met een kleine 4% zal dalen ten opzichte van het basispad.

Effecten

De effecten van deze maatregelen zijn samengevat in tabel 3.10.

Tabel 3.10 Woningmarkt, effecten van beleidspakket VVD

	2017	structureel
	%bbp	
Welvaartswinst		-0,2
EMU-saldo		-0,1
	verschil met basispad in %	
Prijs koopwoningen	1,6	2,0
Netto huur	0,9	0,4
Consumptie koopwoningen		1,3
Consumptie huurwoningen		-3,7
	% huurwaarde	
Koopsector subsidiepercentage		18,0

Op de markt voor koopwoningen leiden de maatregelen van de VVD tot een stijging van de fiscale subsidie ten opzichte van het basispad. Dit stuwt de vraag naar koopwoningen, waardoor de prijs van een gemiddelde woning op lange termijn met ongeveer 2% stijgt en het aanbod van koopwoningen structureel met iets meer dan een procent groeit. De maatschappelijke welvaart daalt door de maatregelen van de VVD structureel met 0,2% bbp. Daarnaast is er een structureel negatief budgettair effect van minder dan 0,1% bbp (0,3 mld euro).

3.12 Bereikbaarheid

Tabel 3.11 Bereikbaarheid, effecten van beleidspakket VVD

	Effect in 2020 t.o.v. het basispad (a)
	mutaties in %
Verkeerseffecten	
Autogebruik	2
OV-gebruik	-2
Files op snelwegen	10
Bereikbaarheidsbaten	mutaties in mld euro per jaar
Reistijdbaten weg/ov (b)	-0,10
Baten extra gebruik weg/ov (c)	0,03

(a) Zie voor een toelichting op de gehanteerde begrippen hoofdstuk 15.

(b) De reistijdbaten zijn het welvaartseffect van kortere reistijden of kortere routes.

(c) Als reizen met de auto of het ov duurder wordt, zullen mensen minder gaan reizen. Het betreft de welvaartseffecten hiervan.

- Alle maatregelen - (lease-)auto, fiets en ov - uit het Begrotingsakkoord 2013 ten aanzien van het belasten van de vergoedingen voor het woon-werkverkeer worden teruggedraaid.
- De VVD investeert in de periode 2013-2017 1,4 mld euro extra in wegen.
- De VVD investeert in de periode 2013-2017 0,4 mld euro extra in spoor.
- De VVD bezuinigt 0,5 mld euro in de periode 2013-2017 op het regionaal openbaar vervoer en regionaal spoor.

- De VVD zet de ov-studentenkaart om in een ov-trajectkaart.

Het autogebruik neemt bij de VVD met 2% toe. Dit komt door het terugdraaien van het belasten van de vergoeding voor woon-werkverkeer.

Het ov-gebruik daalt per saldo met 2%. Dit komt voornamelijk door het omzetten van de ov-studentenkaart in een ov-trajectkaart. Daartegenover staat dat het terugdraaien van het belasten van de vergoeding voor woon-werkverkeer een lichte stijging van het ov-gebruik tot gevolg heeft.

De files nemen met 10% toe. Dit komt bijna volledig door het terugdraaien van het belasten van de vergoeding voor woon-werkverkeer. De extra investeringen in de aanleg van wegen zorgen ervoor dat de files niet meer toenemen dan 10% ten opzichte van het basispad.

De extra files door het terugdraaien van het belasten van de vergoeding voor woon-werkverkeer leiden tot minder reistijdbaten. De extra investeringen in de aanleg van wegen beperken dit effect. De totale verandering in reistijdbaten bedraagt -0,10 mld euro per jaar. De winst van het extra weg- en ov-gebruik is per saldo zeer beperkt. Tegenover de toename van het gebruik van de weg en van het ov ten gevolge van de goedkopere woon-werkmobiliteit staat de afname van het ov-gebruik ten gevolge van de wijziging voor de ov-studentenkaart.

In totaal nemen de bereikbaarheidsbaten met 0,07 mld euro per jaar af.

3.13 Natuur

Algemeen beeld

De VVD wil alle bestaande ruimtelijke regels samenvoegen in een snelle, eenvoudige en flexibele Omgevingswet. Deze Omgevingswet moet meer ruimte gaan bieden aan economische ontwikkeling. Bij de ontwikkeling van natuurgebieden moet meer aandacht komen voor de belangen van boeren, ondernemers en bezoekers. De VVD bezuinigt op de overheidsuitgaven voor natuur. De uitvoering van het maatregelenpakket van de VVD zal zowel een achteruitgang van de biodiversiteit als een duidelijke achteruitgang van de belevingswaarde van natuur en landschap tot gevolg hebben.

Tabel 3.12 Natuur: effecten in 2020 van beleidspakket VVD t.o.v. het basispad

Categorie	Effect t.o.v. basispad
Biodiversiteit: alle (VHR)-doelsoorten (%-punten)	- 10 tot - 5
Belevingswaarde natuur en landschap	--
Uitgaven overheid in mld euro	-0,2
De biodiversiteit is weergegeven in klassen %-punten ten opzichte van het basispad. In het basispad worden in 2020 ruim 50% van alle doelsoorten en ruim 60% van alle doelsoorten uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen (VHR) duurzaam behouden. De resultaten laten geen verschil zien tussen alle doelsoorten en de doelsoorten van de VHR.	
De belevingswaarde is gecategoriseerd in een vijftal klassen ten opzichte van het basispad (--: duidelijke achteruitgang, -: enige achteruitgang, 0: situatie vergelijkbaar met basispad, +: enige vooruitgang, ++: duidelijke vooruitgang).	

Belangrijkste maatregelen

- Het terugdraaien van de natuurmaatregelen uit het Begrotingsakkoord (0,2 mld)
- Het beschikbaar stellen van 0,025 mld voor het uitvoeren van anti-verdrogingsmaatregelen
- Het stopzetten van de financiering (0,025 mld) van publieksvoorlichting en organisatiekosten van Staatsbosbeheer

Effecten op biodiversiteit

De VVD draait de natuurmaatregelen uit het Begrotingsakkoord nagenoeg geheel terug. Binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) ontstaan hierdoor tekorten voor het natuurbeheer. Ook buiten de EHS is dan geen rijksgeld meer beschikbaar voor het natuur- en landschapsbeheer en voor het agrarisch natuurbeheer. De uitbreiding en de inrichting van bestaande natuurgebieden (de herijkte EHS) worden binnen het Begrotingsakkoord deels gefinancierd met overheidsmiddelen en deels met middelen gegenereerd door het grond-voor-grond-principe. Dit laatste betekent dat eerst ruil- en natuurgronden verkocht moeten worden voordat met de inrichting of een uitbreiding van natuur kan worden begonnen. Door de bezuinigingen die de VVD voorstelt, verloopt dit gehele proces trager dan in het basispad en worden bestaande milieuknelpunten voor biodiversiteit niet opgelost. De condities voor het duurzaam behoud van biodiversiteit gaan hierdoor achteruit. Wel handhaaft de VVD de maatregelen gericht op het oplossen van de verdrogingsproblematiek in de Natura 2000-gebieden. De benodigde financiële middelen daarvoor gaan echter ten koste van de middelen die beschikbaar zijn voor de toegankelijkheid van natuurgebieden. Door de verminderde inzet op natuurbeheer en de vertraagde uitvoering van de herijkte EHS zal het aantal duurzaam te behouden soorten afnemen met 5 tot 10 procentpunten. Dit geldt zowel voor de planten- en diersoorten die onder de Vogel- en Habitatrichtlijnen vallen als voor alle doelsoorten.

Effecten op belevingswaarde van natuur en landschap

Door de bezuinigingen zijn er ook minder middelen beschikbaar voor de aanleg en het onderhoud van recreatieve groene gebieden rondom steden en voor het beheer van landschapselementen in het landelijk gebied. Hierdoor zal de belevingswaarde ervan afnemen. Deze afname zal nog eens worden versterkt door de toename van de drukte in bestaande recreatieve groene gebieden. Daarnaast schrapt de VVD de financiering van de recreatietoeslag voor natuurgebieden, inclusief die voor de terreinen van Staatsbosbeheer. Dit betekent dat alle terreinbeherende organisaties geen vergoeding meer krijgen voor de openstelling van en het toezicht op natuurgebieden. De kans bestaat dat gebieden minder toegankelijk worden en dat voorzieningen als prullenbakken, wandel-, fiets- en ruiterspaden en bankjes niet meer worden onderhouden. Door deze maatregelen zal de belevingswaarde van natuur en landschap duidelijk achteruit gaan ten opzichte van het basispad.

De verkiezingsprogramma's 2012 laten zien welke keuzes politieke partijen maken voor de jaren 2013-2017. De programma's tonen aan dat er echt iets te kiezen valt voor de komende kabinetsperiode. Hoe gaan we na de economische crisis de overheidsfinanciën weer op orde brengen en hoe snel? Verhogen we de AOW-leeftijd en beperken we de aftrek van de hypotheekrente, of juist niet? Hoe verminderen we de filedruk? Willen we klimaatverandering aanpakken en zo ja, hoe dan? Is het de moeite waarde om meer geld uit te geven aan onderwijs of innovatie? Hoeveel trekken we uit voor natuur? Hoe kunnen we de woningmarkt beter laten functioneren? Hoe gaan we om met de stijging van de kosten van de zorg?

In de aanloop naar de verkiezingen van 12 september 2012 hebben tien politieke partijen - VVD, PvdA, PVV, CDA, SP, D66, GroenLinks, ChristenUnie, SGP, DPK - gevraagd om een analyse van hun verkiezingsprogramma's. Het CPB heeft de economische effecten geanalyseerd, het PBL de effecten op milieu.

Dit is een uitgave van:

Centraal Planbureau (CPB)
Postbus 80510 | 2508 GM Den Haag
(070) 338 33 80 | www.cpb.nl | info@cpb.nl

Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)
Postbus 30314 | 2500 GH Den Haag
(070) 328 87 00 | www.pbl.nl | info@pbl.nl

Gedrukt door:
De Swart BV
Postbus 53184 | 2505 AD Den Haag
(070) 308 21 21 | www.kds.nl | info@kds.nl

Foto omslag: GPD | Stephanie Versteeg

Augustus 2012 | ISBN 978-90-5833-559-3

